

I. Zygmuntowicz, At pazarı.

At pazarında bir seyyah

FRANCIS MARION-CRAWFORD

A

RAP atı Doğu'nun bütün destan ve geleneklerinde önemli bir rol oynar. İstanbul'daki at pazarını ilk ziyâretimde

hayâlimde Lady Anne Blunt¹ ve eşinin kalbini çöştüracak saf kanlar vardı; ama hayâtımın en büyük hayal kırıklıklarından birine uğradım.

At pazarı, Fatih Câmii'nin doğu tarafındadır. Aralarında gösterilmeye değer bir at varsa bile onları sergilemek için bundan daha kötü bir yer seçilemez: Küçük bir tepenin dik yamacında, irili ufaklı, eğri büğrü kaldırım taşları ile gelişigüzel döşenmiş, üçgen şeklinde açıklık bir alan. Bu avlu bir dizi sefil ahşap evle çevrelenmiş. Evlerin çoğundaki karanlık ve kötü havalandırılmış ahırların alelâde bölmelerinde sâhiplerinin satışı çıkardığı atlara bakılıyor-daha doğrusu bakılmıyor. Burada genellikle iki üç hantal Macar katanası ve bir düzine kadar Selânik cinsi bodur attan başkası bulunmaz.

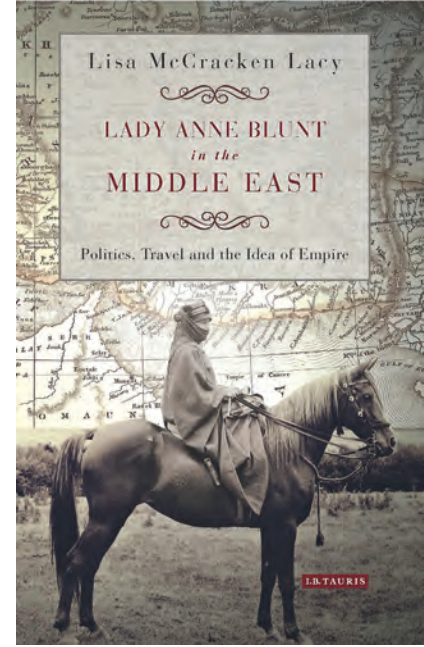
Bir defasında aralarında Hereward²'in çirkin kısırağını ve *In-goldsby Efsâneleri*³'nde şeytanın vergi tahsildârına ödünç verdiği hayvanı hatırlatan canavarımsı bir at gördüm. Bacakları tam 18 el yüksekliğinde olmasına rağmen bedeni biraz önce bahsettiğim Selânik midillilerinden daha uzun değildi. Başı ise bana eski mi eski deri şapka kutumu hatırlattı. Eşyâm arasında bir nevi âile yadigârı olan bu kutu, pek çok gökyüzü altında rüzgâr, güneş ve yağmurdan hırpalanmış, sayısız ekspres trende başından çok şey geçmiş, her tarafına eksiksiz bir coğrafya lugatını andıran şehir isimleri yazılı türlü türlü kâğıt parçası yapıştırılmıştı.

Hayvanın görünüşünde öylesine doğal olmayan bir tuhafılık vardı ki bir süre gözlerimi ayıramadım. Hârika bir Türk ve at cambazlarının başı olan yaşlı rehberim onu satın almayı düşündüğünden şüphe edercesine yüzüme merakla baktı. Sonunda görmeye ve satın

almaya değer bir hayvan gösterdiler. Batılı bir atın havasız kalıp boğulacağı kasvetli bir dehlizin derinliğinden getirildiğinde ahırda çalışanlardan biri tarafından baştan savma tımar edildi. Her şeye rağmen Arabistan dışında onun kadar mükemmel bir Arap atı zor bulunur. At pazarını ziyâretimden evvel hayal ettiğim her özelliğe sâhipti: Aydınlık havaya çıkarılırken şöyle bir silkelendi ve tiksintiyle çevresine soludu, dilenciler arasında bir kral, bulaşıkçılar arasında bir kahramandı sanki. Ve o an kaybolan hayallerimin bir parçası geri geldi.

Osmanlı imparatorluğu sınırlarından at ihrâcını yasaklayan kânun en yüksek mevkilerde olanların bile çiğnemeye cüret edemeyeceği kadar sıkı olmasına rağmen, Konstantiniye'de onun gibi saf kanlara pek rastlanmıyor. Üstelik atlarla ilgili bu kânûnun uygulanması kutsal metinlerin yazılı veya basılı olduğu herhangi bir şeyin ülke dışına çıkarılmasını yasaklayan kânundan daha kolaydır.

At pazarı ile bağlantılı olarak İstanbul'un ana caddelerinden Dîvan yoluna bitişik başlı başına bir semt olan Saraçhâne'yi hatırladım. Eyer ve koşum takımları yapımı ve genel olarak deri işleme sanatı, eskiden tek nakliye aracı at, deve ve diğer yük hayvanlarından ibâret olan bir ülkede çok revaçtaydı. Zenginler kullandıkları hayvanların donanımına büyük özen gösterirlerdi ve bunları üretenlerin özel bir loncası vardı. Son yıllarda bu sanat Türkiye'deki bütün diğerleri gibi büyük ölçüde yozlaştı; ama bâzı belirli şeyler hâlâ başka yerlere kıyasla daha iyi yapılıyor. Saraçhâne'de sanırım 150 kadar dükkân var. Zanâatkârların sokak seviyesinden biraz yüksekte tahtadan yapılmış platformlarda oturduğu bu salaşların önünde, bitmiş malların satılmak üzere gündüzleri asıldığı dar verandalar bulunur. Pek çok şey sözüm ona Rus malı deriden yapılıyor; ama Rus'tan çok Doğulu olan

bu derinin garip kokusu bilinen tabaklama usûlü yerine yaprak dumanı ile tütsülenmesinden kaynaklanıyor. Başkentte modası çoktan geçmiş olmasına rağmen burada taşradaki zengin Türklerin hâlâ kullandığı türde deri, kumaş hatta kadife kaplı çok özenle yapılmış eyerler ve onlarla takım oluşturacak el işi süslemelerle bezenmiş, fakat kullanışsız at başlıkları görülebilir. Ayrıca at sırtında Konstantiniye'den Asya'nın içlerine yapılan uzun yolculuklar için her çeşitten, türlü şekil ve ebatta basit ama kullanışlı heybeler de yapılıyor. Bence çarşıdaki en iyi mal kalın Rus derisinden mükemmel işlenmiş ve benzeri Avrupa'da bulunmayan katır sandıkları... 🐎

¹ 1800'lerin ikinci yarısında yaşayan ve Lord Byron'un yeğeni olan Lady Anne Blunt, Ortadoğu'da pek çok ülkeye seyahat etmiştir. Arap yarımadasına giden ilk Avrupalı kadın olarak tanınır. Eşi Sir Wilfred Blunt ile, saf kan Arap atlarını İngiltere'ye getirerek çiftliklerinde üretmişlerdir.

² Ünlü bir Ortaçağ şövalyesi.

³ 1840-1847 yılları arasında şiir ve nesir olarak çok güzel resimlemelerle yayımlanan mizahî ve aynı zamanda korkunç öyküler. XIX. yüzyılda çok popüler olan bu öyküler dönemin bütün ünlü yazarlarını etkilemiştir.